

**Ulbmilat ja njuolggadusat bargui
našuvnnalaš unnitloguiguin Jokkmokks
kommun/Jåhkåmåhke
kommuvnna/Jåhkåmåhki suohkan
2025-2027**

Álggahus

Dát ulbmilat ja njuolggadusat addet doarjaga ja reaiddu beaivválaš barggus nannet našuvnnalaš unnitloguid gieldda doaimmain ja čavžin dihte gáibádusaid hálldahusgielddan sámigielaide ja vuodđosuoji iežá našuvnnalaš unnitlogugielaide. Ulbmiliid ja njuolggadusaid galgá dárkkistit unnimus aktii mandáhtaáigodagas.

Duogáš

Našuvnnalaš unnitlogut Ruotas leat sámít, durdnosleagilaččat, ruotasuopmelaččat, judalaččat ja romat. Sámiin lea dasa lassin erenoamáš sajádat eamiálbmogin.

Jagi 2000 dohkkehuvvui sámigiella, suomagiella, jiddiš, meänkieli ja romani chib unnitlogugiellan Ruotas. Jáhkâmáhe gielda šattai dalle ovtta Árjepluviin, Jielleváriin ja Gironiin hálldahusgielddat sámigillii.

Ođđajagimánu 1 beaivvi 2010 nannejuvvui našuvnnalaš unnitlogugielaid vuoigatvuođat go ásahedje Lága našuvnnalaš unnitloguid ja unnitlogugielaid birra (SFS 2009:724). Áigumuš lágain lea suddjet ja ovddidit unnitlogugielaid ja searvat našuvnnalaš unnitloguide vejolašvuođaide seailluhit ja ovddidit kultuvrraset. Mánáid ovdáneapmi kultuvrralaš identitehtas ja geavaheapmi iežas unnitlogugielas galgá erenoamážit ovddiduvvot.

Lága bokte visot gielddat Ruotas leat geatnegahtton dieđihit našuvnnalaš unnitloguide sin vuoigatvuođaid birra, gaskkustit dieđuid lága birra gielddalaš doaimmas ja čadahit ráđđehallamiid jus lea vejolaš áigeovdilis unnitlogujoavkkuiguin.

Mánjga gielddat leat hálldahusguovllut ovttá dahje mánjga našuvnnalaš unnitlogugielaide. Dáidda gielddaide nannejuvvon suodji sámigillii, suomagillii ja meänkielii lea gustovaš.

Hálldahusgielddat galget čadahit doaimmalaš doaibmabijuid sihkkarastin dihte ahte bargit giellamáhtuiguin gávdnojit doppe gos dárbu lea.

Ođđajagimánu 1 beavvi 2019 láhka ođasmahttui ja nannejuvvui vel eanet earret iežá vuoigatvuohta *oažžut olles dahje mearkkašahti* oasi bálvalusas ja fuolahusas boarrásiiddivššus hálldahusgielddain bargiin geat máhttet suomagiela, meänkieli ja sámigiela, gos ovdal čuoččui oassi.

Diehtujuohkin- ja ráđđehallangeatnegasvuohta našuvnnalaš unnitloguide nannejuvvo maid nugo čanus ja čielggadeapmi Skuvlalágas (2010:800) ja Sosiálabálvalusláhka (2001:453) ja vel gáibádus hálldahusgielddaide dohkkehit ulbmiliid ja njuolggadusaid iežaset unnitlogupolitihkalaš bargui.

Vuoigatvuohta ovttaskasaide muhtin dilálašvuođain fálljuvvot ovdaskuvlla ja muhtin iežá pedagogalaš doaimma sámigillii muddejuvvo 8 kapihtalis. 12 a § ja 25 kap. 5 a § skuvlaláhka (2010:800) (§ 17).

Jáhkámáhki gieldda ovddasvástádus mii guoská vuodđosuoji

Gielddat galget dieđihit našuvnnalaš unnitloguide sin vuoigatvuodaid birra ja almmolačča ovddasvástádusa.

-Gielddain lea erenoamáš ovddasvástádus suddjet ja ovddidit našuvnnalaš unnitlogugielaid ja galgá maid muđui ovddidit našuvnnalaš unnitloguid vejolašvuodaid doalahit ja ovddidit kultuvrraset Ruotas. Mánáid ovdáneapmi kultuvrralaš identitehtas ja geavaheapmi iežas unnitlogugielas galgá erenoamážit ovddiduvvot.

-Giella galgá addit váikkuhanvejolašvuoda našuvnnalaš unnitloguide áššiin mat gusket sin ja nu guhkás go vejolaš ráđđehallat unnitloguiguin dakkár áššiin.

Ráđđehallamat galget čadahuvvot nu ahte gielddas lea strukturerejuvvon ságastallan našuvnnalaš unnitloguiguin áigumušain ahte galget váldit vuhtii sin oaiviliid ja dárbbuid gieldda mearrádusain.

-Giella galgá erenoamážit ovddidit mánáid ja nuoraid vejolašvuodaid váikkuhit ja ráđđehallat áššiin mat gusket sin ja heivehit hámiid sin eavttuid mielde.

-Gielddat galget dohkkehit ulbmiliid ja njuolggadusaid iežaset unnitlogupolitihkalaš bargui ja jeavddalaččat geahčadit daid.

- Ovttaskasain lea riekti geavahit suomagiela ja meänkieli njálmmálaš ja čálalaš oktavuodain gielddain áššiin gos ovttaskas lea bealli dahje sadjásaš beallái, jus ášši sáhtta gieđahallot bargis guhte máhtta suomagiela dahje meänkieli. Dát galgá maid guoskat romani chib ja jiddiš nu guhkás go vejolaš.

-Giella galgá fállat dasa gii gáibida vejolašvuoda oažžut oasi dehe mávssolaš oasi dan bálvalusas ja fuolaheamis man fállat boarrásiidfuolaheami rámaid siskkobealde bargiin geat máhttet suomagiela, jiddiš, meänkieli, romani chib, jus gielddas leat bargit dakkár giellamáhtuiguin.

-Gielddat galget bargat dán váras ahte fállat ođđaáigásaš gielaid iežá našuvnnalaš unnitlogugielaide jus jearuhuvvo.

Jáhkámáhke gieldda ovddasvástádus hálldahusgielidan sámigillii

- Ovttaskasain lea riekti geavtit sámegiela iežas čálalaš aktavuodain gielddain ja sin ollislaččat oamastuvvon fitnodagain. Dat guoská áššiid gos ovttaskas lea oasálaš dehe sadjásaš oasálažžii, jus áššis lea čanastat gildii dahje dasa ollásit oamastuvvon fitnodat. Gieldda galgá doaibmat vai dát maid guoská oktasaš lávdegottiid ja gielddaserviid gos giella lea mielde.

- Jus ovttaskas geavta sámegiela dakkár áššis, giella lea geatnegas addit njálmmálaš vástádusa seammá gillii. Ovttaskasas geas váilu juridihkalaš veahkki lea riekti gáibidit čálalaš jorgalusa mearrádusas ja mearrádusa ákkastallama áššis sámegillii. Gieldda galgá doaibmat vai dát maid guoská oktasaš lávdegottiid ja gielddaserviid gos giella lea mielde.

Giella galgá muđuinai viggat váldit vuostá ovttaskasaid sin gilli.

- Giella galgá doaibmat vai gávdnojit bargiid geat máhttet sámegiela gos dat dárbbahuvvo ovttaskasa aktavuodain eiseválddiin ja mánáid- ja nuoraid oahpahusas.

-Giella galgá jus lea dárbu ordnet sierra áiggiid ja sierra báikkiid váldit vuostá ovttaskasain geat sámástit, ja dárbbu mielde atnit sierra telefodnaáiggiid.

- - Giella galgá fállat dasa gii gáibida vejolašvuoda oažžut oasi dehe mávssolaš oasi dan bálvalusas ja fuolaheamis man fáallet boarrásiidfuolaheami rámaid siskkobealde bargiin geat máhttet sámigiela. Dát galgá guoskat sihke dábálaš orruma nugo dikšo- ja fuolahusorruma. Vejolašvuohta sámi bibmui galgá erenoamážit váldot vuhtii.

-Giella galgá fállat bargiide boarrásiidfuolahusas vejolašvuohta giellaoahpahusaide sámigielas ja sámi kulturipmárdusas, ja maid jus lea vejolaš daid iežá našuvnnalaš unnitlogugielaide.

- Giella galgá dakkár fuolaheami rámmaid siskkobealde váldit vára boarrásiid dárbbu seailluhit iežaset kultuvrralaš identitehta.

-Giella galgá dieđihit dasa gii ohcá veahki boarrásiidfuolaheami rámmaid siskkobealde vejolašvuoda dakkár bálvalussii ja fuolaheapmái sámigillii.

- Giella galgá fállat mánáide sáji ovdaskuvllas gos olles dehe mávssolaš oassi oahpahusas jođihuvvo sámigillii, dát dahkko vuosttažiin Sámeskuvlastivrra bokte mii lea váldoolmmái doibmii.

-Giella galgá fállat sámigiela eatnigieloahpahussan ja maid vejolašvuoda lohkat dan ođđaáigásaš giellan skuvllas.

- Giella galgá bargat dan ovddas ahte visot mánát- ja nuorat geat heitet vuodđoskuvlla galget addon vuđolaš máhtuid sámi kultuvrra birra.

-Giella galgá čalmmustahttit sámi kultuvrra ja giela ovdamearkka dihte galbbaid bokte ja kulturdoaluid doarjut.

-Giella galgá bargat dan váras ahte sierra sámi girjerádjosat galgá atnit nu stuorra fáaldaga go vejolaš girjjálašvuodain ja ávdnasiin sámigillii muhto maid fállat dan iežá našuvnnalaš unnitlogugielaide.

Jáhkámáhke gieldda diehtujuohkingeatnegasvuohta našuvnnalaš unnitloguide ja unnitloguid birra

Ulbmilat:

Ahte unnitloguin ja gielddaássiin leat buorit máhtut unnitlogugiellalága birra ja maid daid vuoigatvuodaid man ovttaskasain lea ja daid geatnegasvuodaid man gielddas leat. Ahte giella

fállá diehtjuohkimiid sámigillii ja ruoŋagillii sihke ruovttosiiddus ja digitálalaččat ja prentejuvvon materiálaččat. Diehtjuohkin mánáide- ja nuoraide galgá erenoamážit heivehuvvot sin eavttuide. Mánát- ja nuorat galge diehtit našuvnnalaš unnitloguid historjjá ja gielaid birra.

Njuolggadusat - ja doaibmabijut:

- Bistevaččat jorgalit áigeguovdilis materiálaččat
- Bistevaččat ođasmahttit gieldda ruovttosiiddu ja sosiála mediaid áigeguovdilis materiálaččat
- Diedihit lánkaasahusa vuoigatvuođaid ja geatnegasvuođaid birra siskkáldasat gieldda organisašuvnnas
- Juohke hálldahus galgá diedihit iežaset doaimma birra našuvnnalaš unnitloguide
- Jeavddalaččat čadahit gártemiid. Gártemat dahkkojuvvojit váldooassái daid sierra gulahallan- ja ovttasbargolávddiid bokte mat geavahuvvojit.

Unnitlogugiellajoavku ja iežá gulahallan- ja ráđđehallanforumat

Unnitlogugiellajoavku lea gieldda deháleamos ráđđehallanforum bargui sámiiguin eamiálbmogin ja našuvnnalaš unnitlohkun. Maid iežá ráđđehallanforumat galget gávdnot gos iežá unnitlogugiellajoavkkut galget oazžut vejolašvuođa searvat. Unnitlogugiellajoavkkus leat sihke ovddasteaddjit Jáhkkámáhkis gielddas, čearut Jáhkkámáhkis ja sámisearvvit Jáhkkámáhkis Unnitlogugiellajoavkku njuolggadusaid mielde.

Gielddastivrra ságadoalli ja gielddahoavda ráđđehallet unnimusat guktii jahkái ságadolliiguin čearuin Jáhkkámáhkis gielddas áigeguovdilis áššiin.

Gieldda galgá muđui doallat rabas ráđđehallamiid álbmotságastallamiid hámis áigeguovdilis áššiin. Ráđđehallan mánáiguin ja nuoraiguin galgá erenoamážit lágduvvo áššiin mat gusket sin ja vuogi mielde mii lea heivehuvvot sin siidda.

Juohke hálldahus galgá bargat rabas ságastallamiid váras našuvnnalaš unnitlogugiiguin mat gusket sin ja erenoamážit gulahallat sámi ovddasteddjiiguin ovdal go mearriduvvo áššiin mat gusket sámiid Lága (2022:66) konsultašuvdna áššiin mat gusket sámi álbmoga jellgi.

Gieldda njuolggadusaid jellgi Mánakonvenšuvdnii gielda galgá bargat vai mánát geat gullet eamiálbmogiid dahje gielalaš unnitlohkui galgá leat riekti iežaset kultureallimii ja beassat geavahit iežaset giela. Galgá maid guldalit mánáid áššiin mat gusket sin vuhtii váldimis máná agi ja rávisvuhtii.

Unnitlogugiellaruđaid geavaheapmi

Gieldda lassegolut:

Unnitlogugiellaruđat Jáhkkámáhkis gielddas galget vuosttažiin geavahuvvot:

-Gielddalaš láhkamearriduvvon lassegoluide bijuide ovdaskuvladoaimmas ja boarrásiidfuolahusas gielddas. Dát bijut galget leat buorrin sámi geavaheddjiide.

-Girjerádjosa oastimii ávdnasiin našuvnnalaš unnitlogugielaide, erenoamážit sámigillii ja erenoamážit áigun mánáide- ja nuoraide.

-Golud mat gusket jorgaleami, dulkoma ja sullasaččaid sámegillii mii gáibiduvvo vai gulahallan gaskal Jáhkâmáhkki gieldda eiseváldin ja ovttaskasaid ja maid diehtujuohkin álbmogii.

-Golud gártet našuvnnalaš unnitloguid, diehtujuohkinbijut ja galben, ráđđehallamat ja iežá golud unnitlogupolitihkalaš bargui.

Olgguldas ohcamušat:

Jus báhcá unnitlogugiellaruhta de sáhttet nuppát vuorus olgguldas bealit ohcat ruđaid bijuide ja proševttaide dain ruđain. Dát bijut ja proševttat galget ovddimusat dáhpáhuvvat Jáhkâmáhkki gielddas geográfalaš guovlun ja áigumušain nannen sámigiela geavaheami dahje muđui atnit garra čatnosa sámi gillii ja kultuvrii gielddas. Proševttat ja bijut maid vuoruhit leat:

-Oahpahusbijut ja proševttat mat gusket sámigiela (vuosttamužžan julev- ja davvisámigiela ja nuppádin dát iežá gielat). Mánáid- ja nuoraid ja vuorrasiid galgá vuoruhit.

-Buvttadeapmi oahppaneavvuin sámigillii ovddimusat ovdaskuvllii ja ohppiide vuolit agiin. Ruhta ii addo stáhtalaš eiseválddiide spiehkastagain oktasaš buvttademiin gos gielda lea mielde bealálazžan.

-Bijut ja proševttat mat ealáskahttet geavaheami sámi gielas ja sámi kultuvrras. Mánáid- ja nuoraid ja vuorrasiid galgá vuoruhit.

Ohcamušat galget sisdoallat budjeahta, duogáža ja áigumuša bidjui dahje prošehtii. Geahča áigeguovdilis e-bálvalusa gieldda ruovttosiiddus. Ruđat dát bijuide dahje proševttaide galget rekvirerejuvvot jagi siste mearrádusa rájis dahje dan áiggis man unnitlogugiellajoavku mearrida. Čilgehus golahan ruđain galgá guođđit unnitlogugiellajovkui.

Iežá ohcamušat:

Valáštallandoaluid čađaheapmái, musihkkabuvttadeapmái ja dakkáriidda ohcamuš čujuhuvvo kultur- ja astoáigelávdegoddái. Spiehkastagat sáhttet dahkkot jus guoská goluid jorgalemiide ávdnasiin ja/dehe dulkomiidda sámigillii.

